

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)
den 10 juni 1999 *

I mål C-430/97,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), från
Amtsgericht Köln (Tyskland), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande
i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Jutta Johannes

och

Hartmut Johannes,

angående tolkningen av artikel 6 i EG-fördraget (nu artikel 12 EG i ändrad
lydelse) och rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68 av den 29 -
februari 1968 om fastställande av tjänsteföreskrifter för tjänstemännen i Euro-
peiska gemenskaperna och anställningsvillkor för övriga anställda i dessa
gemenskaper samt om införande av särskilda tillfälliga åtgärder beträffande
kommissionens tjänstemän (EGT L 56, s. 1; svensk specialutgåva, område 1,
volym 1, s. 39), i dess lydelse enligt rådets förordning (EKSG, EEG, Euratom)
nr 2799/85 av den 27 september 1985 (EGT L 265, s. 1; svensk specialutgåva,
område 1, volym 2, s. 45), särskilt artikel 27 i bilaga VIII till förordningen,

meddelar

* Rättegångsspråk: tyska.

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden P. Jann samt domarna L. Sevón (referent) och M. Wathelet,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer,

justitiesekreterare: avdelningsdirektören H.A. Rühl,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Hartmut Johannes, genom advokaten Hansmanfred Boden, Köln, och advokaten Jochim Sedemund, Berlin,
- Tysklands regering, genom Alfred Dittrich, Ministerialrat, förbundsjustitieministeriet, och Claus-Dieter Quassowski, Regierungsdirektor, förbundsekonoministeriet, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom Christine Berardis-Kayser, rättstjänsten, i egenskap av ombud, biträdd av advokaten Bertrand Wägenbaur, Hamburg,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 25 februari 1999 av: Hartmut Johannes, företrädd av advokaten Hansmanfred Boden och advokaten Thomas Lübbig, Berlin, och kommissionen, företrädd av advokaten Bertrand Wägenbaur,

och efter att den 18 mars 1999 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- ¹ Amtsgericht Köln har genom beslut av den 3 september 1997, som inkom till domstolen den 19 december samma år, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ställt två frågor om tolkningen av dels artikel 6 i EG-fördraget (nu artikel 12 EG i ändrad lydelse), dels rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68 av den 29 februari 1968 om fastställande av tjänsteföreskrifter för tjänstemännen i Europeiska gemenskaperna och anställningsvillkor för övriga anställda i dessa gemenskaper samt om införande av särskilda tillfälliga åtgärder beträffande kommissionens tjänstemän (EGT L 56, s. 1; svensk specialutgåva, område 1, volym 1, s. 39), i dess lydelse enligt rådets förordning (EKSG, EEG, Euratom) nr 2799/85 av den 27 september 1985 (EGT L 265, s. 1, svensk specialutgåva, område 1, volym 2, s. 45, nedan kallad tjänsteföreskrifterna), särskilt artikel 27 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna.
- ² Dessa frågor har uppkommit i en tvist mellan Jutta Johannes och hennes frånskilda före detta make Hartmut Johannes angående en kompensationsfördelning till förmån för käranden i målet vid den nationella domstolen av de pensionsrättigheter som Hartmut Johannes har tjänat in under deras äktenskap.

- 3 I artikel 6 första stycket i fördraget föreskrivs följande:

”Inom detta fördrags tillämpningsområde och utan att det påverkar tillämpningen av någon särskild bestämmelse i fördraget, skall all diskriminering på grund av nationalitet vara förbjuden.”

- 4 I artikel 27 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna föreskrivs följande:

”En tjänstemans eller tidigare tjänstemans frånskilda hustru skall vid dennes död ha rätt till efterlevandepension enligt detta kapitel, förutsatt att hon kan styrka att hon vid sin före detta makes död hade rätt till underhåll för egen del enligt vad som fastställts genom dom eller avtal mellan henne och den före detta maken.”

- 5 Käranden och svaranden, båda av tysk nationalitet, ingick äktenskap den 18 april 1963 i Amerikas förenta stater.

- 6 Äktenskapet upplöstes genom dom på äktenskapsskillnad som Tribunal de première instance de Bruxelles meddelade den 28 april 1986 med stöd av belgisk rätt, som var tillämplig med hänsyn till makarnas senaste gemensamma hemvist. Denna dom vann laga kraft den 28 oktober 1988 och erkändes av justitieministeriet i delstaten Nordrhein-Westfalen den 21 april 1995.

- 7 Svaranden i målet vid den nationella domstolen, som tidigare var tjänsteman vid kommissionen, uppbär sedan den 1 juni 1996 ålderspension från Europeiska gemenskapen.

- 8 Jutta Johannes har yrkat att de av parterna vid den nationella domstolen intjänade pensionsrättigheterna, däribland de pensionsrättigheter som Hartmut Johannes har tjänat in i sin egenskap av tjänsteman vid kommissionen, skall kompensationsfördelas i förhållande till äktenskapets längd, i enlighet med 1587 § och följande §§ i Bürgerliches Gesetzbuch (nedan kallad BGB) och 2 § i Gesetz zur Regelung von Härten im Versorgungsausgleich av den 21 februari 1983 (lag om åtgärder för att övervinna de svårigheter som uppkommer vid kompensationsfördelning av pensionsrättigheter).
- 9 Parterna är ense om att de pensionsrättigheter som svaranden i målet vid den nationella domstolen har tjänat in vid Bundesversicherungsanstalt für Angestellte (den federala myndigheten för tjänstepensioner) och som avser en period under vilken denne arbetade innan han utnämndes till tjänsteman i Europeiska gemenskaperna, skall anses omfattas av de bestämmelser i den tyska rätten som avser fördelningen av sådana rättigheter. Hartmut Johannes har däremot motsatt sig en fördelning av de pensionsrättigheter som han har förvärvat vid Europeiska kommissionen, med åberopande av grunder i gemenskapsrätten, bland annat artikel 6 i fördraget och artikel 27 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna.
- 10 Amtsgericht Köln har mot denna bakgrund beslutat att förklara målet vilande och att ställa följande frågor till domstolen:
 - ”1) Utgör tjänsteföreskrifterna för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna, särskilt bilaga VIII (Pensionssystemet) och i synnerhet artikel 27 i bilagan, en uttömmande och slutgiltig reglering av de pensionsanspråk som tillkommer en tjänstemans fränskilda make, vilket skulle innebära att mer långtgående anspråk enligt nationell lagstiftning (här: kompensationsfördelning av pensionsrättigheter enligt tysk fordringsrätt) är uteslutna?
 - 2) Är det förenligt med tjänsteföreskrifterna för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna och med artikel 6 i EG-fördraget, att lagstiftningen i en medlemsstat (här: Tyskland) om följderna av en äktenskapsskillnad medför

att en tjänsteman belastas med mer betungande fordringsrättsliga krav på kompensationsfördelning av pensionsrättigheter endast på grund av att denne är tysk medborgare?”

Den första frågan

- 11 Den nationella domstolen har ställt sin första fråga för att få klarhet i huruvida tjänsteföreskrifterna, och särskilt artikel 27 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna, utgör hinder mot att tillämpa sådana bestämmelser i nationell rätt som 1587 § och följande §§ BGB, i vilka det fastställs en kompensationsfördelning av pensionsrättigheter mellan fränskilda makar.
- 12 Hartmut Johannes har hävdatt att tjänsteföreskrifterna utgör ett fristående och fullständigt system som inte får ändras genom medlemsstaternas lagstiftningar. Han har dragit slutsatsen att den rätt till kompensationsfördelning som en fränskild make har enligt den tyska lagstiftningen är oförenlig med detta system. I synnerhet leder införandet av en sådan rätt till en sammanläggning av pensioner; som strider mot tjänsteföreskrifterna när en fränskild änka till en tjänsteman uppnår pensionsåldern, eftersom hon då skulle ha rätt till både efterlevandepension enligt artikel 27 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna och kompensationsfördelning enligt tysk rätt.
- 13 Den tyska regeringen har anfört att kompensationsfördelning av pensionsrättigheter mellan fränskilda makar grundas på tanken att de pensionsrättigheter som var och en av makarna har förvärvat under äktenskapet är resultatet av gemensamma ansträngningar. Det är därför som den tyska lagstiftningen föreskriver att den make vars pensionsrättigheter är mindre har rätt till kompensation för den värdemässiga skillnaden mellan de pensionsrättigheter som har tjänats in under äktenskapet. Skyldigheten att beakta samtliga pensionsrättigheter som var och en av makarna har tjänat in under äktenskapet innebär att kompensationsfördelningen skall innefatta de rättigheter som under äktenskapet har tjänats in vid en utländsk, internationell eller överstatlig institution för social trygghet. Enligt denna regering ger detta inte upphov till

någon kränkning av utländska, internationella eller överstatliga pensionsrättigheter, eftersom tillämpningen av kompensationsfördelningen inte berör dessa pensionsrättigheter direkt, utan är en följd av att det görs en fordringsrättslig avräkning mellan före detta makar.

- 14 Den tyska regeringen har påpekat att man genom den efterlevandepension som en frånskild make får enligt artikel 27 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna tillgodoser ett syfte och ett system som skiljer sig från dem som rör kompensationsfördelning av pensionsrättigheter. Det är dessutom inte möjligt, ens efter den persons bortgång som är skyldig att bidra till kompensationsfördelningen, att lägga samman den frånskilde makens anspråk på kompensationsfördelning av pensionsrättigheter och dennes fordringsrättsliga anspråk på efterlevandepension.
- 15 Den tyska regeringen har slutligen preciserat att det tyska systemet för kompensationsfördelning av pensionsrättigheter tillgodoser de ändamål som Europaparlamentet har gett uttryck för i sin resolution A3-0418/93 av den 21 januari 1994 om fördelning av pensionsrättigheter till kvinnor som har skilt sig eller separerat från sina män i gemenskapens medlemsstater (EGT C 44, s. 218).
- 16 Kommissionen har gjort gällande att tjänsteföreskrifterna endast innehåller bestämmelser om de rättsliga förhållandena mellan de europeiska institutionerna och deras anställda. Fastställelsen av en tjänstemans rättigheter och skyldigheter i förhållande till en av dennes familjemedlemmar eller tredje man, som kan uppkomma enligt familjerätten eller andra privaträttsliga bestämmelser, faller däremot under medlemsstaternas exklusiva behörighet.
- 17 Kommissionen har påpekat att artikel 27 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna är ett uttryck för den omsorgsplikt som tillsättningsmyndigheten har mot den före detta maken till en avliden tjänsteman. En tjänstemans finansiella skyldigheter mot sin före detta make enligt nationell familjerätt fastställs således inte i denna bestämmelse och den kan därför inte ha till följd, vare sig enligt principen om

gemenskapsrättens företrädare eller enligt någon annan gemenskapsrättslig princip, att en sådan bestämmelse som den som finns i 1587 § och följande §§ BGB, om kompensationsfördelning av pensionsrättigheter, inte kan tillämpas.

- 18 Domstolen erinrar om att, såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 24 i sitt förslag till avgörande, gemenskapslagstiftaren saknar behörighet att fastställa vilka rättigheter som makar har i samband med äktenskapsskillnad, inklusive de rättigheter som kan följa av en sådan kompensationsfördelning av pensionsrättigheter som avses i den tyska lagstiftningen. Dessa rättigheter regleras i de privat- och familjerättsliga bestämmelser som är tillämpliga i medlemsstaterna och som omfattas av dessa medlemsstaters behörighet.
- 19 Tjänsteföreskrifterna syftar således endast till reglering av de rättsliga förhållandena mellan de europeiska institutionerna och deras tjänstemän genom en fastställelse av en rad ömsesidiga rättigheter och skyldigheter samt erkännande av rättigheter som vissa av tjänstemännens familjemedlemmar kan göra gällande mot Europeiska gemenskaperna.
- 20 Av detta följer att tjänsteföreskrifterna inte på något sätt utgör hinder mot att på två före detta makar tillämpa sådana nationella bestämmelser som 1587 § och följande §§ BGB, i vilka det fastställs en kompensationsfördelning av pensionsrättigheter mellan fränskilda makar.
- 21 Vad särskilt avser artikel 27 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna konstateras att denna bestämmelse inte är tillämplig på tvisten i målet vid den nationella domstolen och att den inte har samma syfte som den av Jutta Johannes yrkade kompensationsfördelningen av pensionsrättigheter. Artikeln utgör således inte hinder mot att tillämpa sådana bestämmelser som de som avses i målet vid den nationella domstolen.

- 22 Följaktligen skall den slutsatsen dras, att tjänsteföreskrifterna, och särskilt artikel 27 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna, inte utgör hinder mot att i en tvist mellan två före detta makar tillämpa sådana bestämmelser i nationell rätt som 1587 § och följande §§ BGB, i vilka det fastställs en kompensationsfördelning av pensionsrättigheter mellan frångångna makar.

Den andra frågan

- 23 Den nationella domstolen har ställt sin andra fråga för att få klarhet i huruvida artikel 6 i fördraget utgör hinder mot att tillämpa en medlemsstats lagstiftning om följderna av äktenskapsskillnaden mellan en tjänsteman i Europeiska gemenskaperna och dennes före detta make, som innebär att denna tjänsteman på grund av sin nationalitet belastas med mer betungande krav än en tjänsteman som befinner sig i samma situation men som är av annan nationalitet.
- 24 Hartmut Johannes har jämfört sin situation med den situation som en europeisk tjänsteman av belgisk nationalitet, som omfattas av belgisk rätt, befinner sig i. Eftersom denna rätt inte medför någon kompensationsfördelning av pensionsrättigheter, kan en sådan tjänsteman inte bli betalningsskyldig för så betydande belopp som de belopp som Hartmut Johannes kan bli betalningsskyldig för. Svaranden i målet vid den nationella domstolen har av detta dragit slutsatsen att diskriminering på grund av nationalitet föreligger, eftersom skillnaden i situation uteslutande grundas på skillnaden i nationalitet.
- 25 Den tyska regeringen och kommissionen har påpekat att det av fast rättspraxis följer att artikel 6 i fördraget endast gäller i de situationer som omfattas av gemenskapsrättens tillämpningsområde. De anser inte att så är fallet i förevarande mål, eftersom bestämmelserna om kompensationsfördelning av pensionsrättigheter är civilrättsliga bestämmelser som inte omfattas av gemenskapslagstiftarens behörighet utan alltså faller under medlemsstaternas behörighet. Den skillnad i situation som Hartmut Johannes syftar på är resultatet

av en tillämpning av olika nationell rätt. De har anfört att parternas nationalitet endast kan beaktas som ett anknytningskriterium i de bestämmelser om internationell privaträtt som gör det möjligt att fastställa vilken nationell materiell rätt som skall tillämpas på följderna av en äktenskapsskillnad.

- 26 Domstolen understryker i detta avseende att förbudet mot all diskriminering på grund av nationalitet som följer av artikel 6 i fördraget endast gäller inom detta fördrags tillämpningsområde (dom av den 9 oktober 1997 i mål C-291/96, Grado och Bashir, REG 1997, s. I-5531, punkt 13).
- 27 Varken nationella regler på den internationella privaträttens område genom vilka den nationella materiella rätt fastställs som skall tillämpas på följderna av en äktenskapsskillnad eller nationella civilrättsliga bestämmelser genom vilka dessa följder regleras i materiellt hänseende omfattas av fördragets tillämpningsområde.
- 28 Av detta följer att artikel 6 i fördraget inte utgör hinder mot att tillämpa en medlemsstats lagstiftning genom vilken makars nationalitet beaktas som ett anknytningskriterium som gör det möjligt att fastställa vilken nationell materiell rätt som skall tillämpas på följderna av en äktenskapsskillnad.
- 29 Den andra frågan skall följaktligen besvaras så, att artikel 6 i fördraget inte utgör hinder mot att tillämpa en medlemsstats lagstiftning om följderna av äktenskapsskillnaden mellan en tjänsteman i Europeiska gemenskaperna och dennes före detta make, som, med hänsyn till makarnas nationalitet betraktad som ett

anknytningskriterium, innebär att denna tjänsteman belastas med mer betungande krav än en tjänsteman som befinner sig i samma situation men som är av annan nationalitet.

Rättegångskostnader

- 30 De kostnader som har förorsakats den tyska regeringen och kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

— angående de frågor som genom beslut av den 3 september 1997 har ställts av Amtsgericht Köln — följande dom:

- 1) Rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68 av den 29 februari 1968 om fastställande av tjänsteföreskrifter för tjänstemännen i

Europeiska gemenskaperna och anställningsvillkor för övriga anställda i dessa gemenskaper samt om införande av särskilda tillfälliga åtgärder beträffande kommissionens tjänstemän, i dess lydelse enligt rådets förordning (EKSG, EEG, Euratom) nr 2799/85 av den 27 september 1985, och särskilt artikel 27 i bilaga VIII till förordningen, utgör inte hinder mot att i en tvist mellan två före detta makar tillämpa sådana bestämmelser i nationell rätt som 1587 § och följande §§ i Bürgerliches Gesetzbuch, i vilka det fastställs en kompensationsfördelning av pensionsrättigheter mellan frånskilda makar.

- 2) Artikel 6 i EG-fördraget (nu artikel 12 EG i ändrad lydelse) utgör inte hinder mot att tillämpa en medlemsstats lagstiftning om följderna av äktenskaps-skillnaden mellan en tjänsteman i Europeiska gemenskaperna och dennes före detta make, som, med hänsyn till makarnas nationalitet betraktad som ett anknytningskriterium, innebär att denna tjänsteman belastas med mer betungande krav än en tjänsteman som befinner sig i samma situation men som är av annan nationalitet.

Jann

Sevón

Wathelet

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 10 juni 1999.

R. Grass

P. Jann

Justitiesekreterare

Ordförande på första avdelningen